

מות המלך הצדיק גרם, כאמור, לזעזוע עצום, שרישומו ניכר על כל המאורעות בימים הבאים, מבחינה רוחנית ומדינית כאחת. פרעה השתלט על הארץ והטיל עליה קנס קשה. התגברות עובדי האלילים עוררה שוב בעם את הדעות הכוזבות שהאלילים הם שנותנים את הכוח לעובדיהם. שוב נתרבו עובדי עבודה זרה. מאידך, נעשו השרים שיעצו ליאשיהו להתנגד לפרעה עוד יותר קנאים לעצמאות ישראל, והחליטו להילחם עם כל זר שינסה להשתלט עליהם, להטיל עליהם מיסים וכדומה. אולם משמים דוקא נגזרו גזרות קשות על העם, כפי שנלמד להלן.

פרק כד נושא ראשון. פסוקים א-ח.

הנושא: ירמיה מקצר כאן במאורעות ימי יהויקים.

מחנך: בספר ירמיה נכתב הרבה על מה שאירע בימי יהויקים ועל המאבק הקשה בינו לבין ירמיה. ירמיה הביא לפניו חלק ממגילת "איכה", שבה קונן על החורבן המתקרר לבוא אם לא יתוקנו המעשים כראוי, יהויקים שרף את הקינה.

כאן מקצר ירמיה, וכותב רק על החוצפה של שכני ישראל שגדלה, בראותם את ירידת ישראל. שכני ישראל הרעים קיוו כי עתה יבוא סוף העם הזה, שטען כי הוא העם הנבחר ועליו להשפיע על העולם כולו.

תלמיד: כתוב כאן על גדודים שבאו על הארץ. האם היתה זאת מלחמה סדירה?

מחנך: כפי הנראה לא. העמים הנזכרים לא היו חזקים אז לבוא למלחמה גלויה. הם באו אך לשדוד. כפי שנראה מספר ירמיה, התגברה אז בעם ההכרה, כי עליהם להתחזק ולהתנגד לכל מתקיף, כי אם לא, תגדל חוצפתם עוד יותר והעם יהיה לבז.

זו כנראה גם הסיבה שהתנגדו כל כך לירמיה, שאמר להיכנע לבבלים אשר באותה שעה עדיין לא היו כל כך חזקים. ה' הודיע לירמיה כי ההתנגדות לא תצליח. אבל העם לא האמין.

נושא שני. פסוקים ט-טז.

הנושא: הכנה רוחנית למקלט של אלף וחמש מאות שנה בבבל.

מחנך: עצובים הם הפסוקים ח-טז. המלך יהויכין הצעיר מבקש להשלים עם מלך בבל, אבל הוא אינו מתרצה בכניעה שלו ומוליך אותו לגולה יחד עם אלפים רבים מישראל. זו הגלות הראשונה של אנשי יהודה.

אולם ברעה זו היתה צפונה גם טובה גדולה לעתיד ישראל. הגולים מחולקים כאן לסוגים רבים. ראו מי הם?

תלמידים: ששה סוגים נזכרים כאן. א. שרים. ב. גבורי החיל. ג. החרש והמסגר. ד. אילי העם. ה. אנשי החיל. ו. גבורים – עושים מלחמה.

מחנך: את כל הטובים והחשובים שבעם הוא לקח אתו, וביניהם את רוב חכמי העם. כפי שאנו רואים מספר יחזקאל, היה ביניהם גם הנביא יחזקאל. כוונת נבוכדנאצר היתה לרעה, שלא ישארו בארץ אנשים חשובים. למעשה היה זה לטובה. על ידי כך יכלו טובי העם האלה להכין יסוד חזק לחיי ישראל בגולה.

זמן קצר לאחר צאתם לגולה שלח אליהם ירמיה מכתב, ויעץ להם בשם ה' שיבנו להם בתים ויטעו כרמים ויעבדו שדות בבבל ויפרו וירבו (ירמיה כט ד-ד), על ידי כך הניחו שורש בריא לגידול העם בבבל.

כאשר גלו לאחר מכן שאר בני יהודה לבבל, מצאו שם חיים יהודיים מסודרים, שהלכו והתגבשו והתחזקו.

לאחר שהורשה לישראל לשוב לארץ, עדיין נשארו שם רבים, והם ישבו שם במשך כל ימי הבית השני. כאשר חרב הבית השני לאחר ארבע מאות ועשרים שנה ובני ישראל ביקשו להם מנוחה בעולם, מצאוה בבבל. מי יודע כמה שנים היה מרכז עם ישראל בבבל, לאחר חורבן בית שני?

תלמיד: כאלף שנה, עד ימי רב האי גאון.

מחנך: התוכחות של ירמיה ויחזקאל הועילו, כי הגולים יצאו מתוך תשובה וכניעה לה'. בזכות זה עזר להם ה', וסבל הגולה היה לא גדול. אך הגיעו לארץ בבל, והבבלים הניחום לנפשם ונתנו להם אפשרות של התפתחות בארץ הגדולה. במשך כל ימי הבית השני היה שם ישוב חזק, שעזר ליהודים בארץ, ורבים עלו ארצה. כך נמשך הישוב בבבל כאלף וחמש מאות שנה כמרכז לעם ישראל, ולאחר מכן עד ימינו בצורה מוגבלת.

עתה ראו מה היה מספר הגולים?

תלמיד: שמונה עשר אלף.

מחנך: כיצד עשית את החשבון?

תלמיד: בפסוק יד כתוב על עשרת אלפים גולים, בפסוק טז – שבעת אלפים אנשי חיל, ואלף החרש והמסגר.

מחנך: בסדר עולם, ספר הכרונולוגיה של התנאים, מפורש כי פסוק טז מפרש ומפרט את הכתוב בפסוק יד. למעשה היו עשרת אלפים גולים בלבד. בין עשרת האלפים האלה היו

שבעת אלפים אנשי חיל מכל השבטים, שהבבלים החליטו להגלותם כדי שיהיו בטוחים שלא תהיה מרידה נגדם. וכן מפרט כתוב זה את החרש והמסגר, שהיו מחשובים אנשי ירושלים והיו ביניהם חכמים גדולים בתורה. הם שימשו יסוד לכל חיי ישראל בבבל ובניינם בחומר וברוח.

תלמיד: אם כן, לא גלו רבים לבבל.

מחנך: נכון מאד. בפעם הזאת לא גלו רבים כל כך, ובעת חורבן בית המקדש גלו עוד פחות. אפשר שנצטרפו אליהם רבים מעשרת השבטים שגלו לאותה ארץ שהיתה אז תחת שלטון האשורים לפני מאה שלושים וחמש שנה. יתכן שבאו אחר כך אחרים מרצון, כדי להצטרף לאחיהם, גם בעת שכבש מלך בבל את צור הגלה משם קצת יהודים שמצאו להם שם מקלט. בכל אופן הישוב של יהודי בבל בתחילתו לא היה גדול.

תלמיד: כמה יהודים נשארו בארץ, לאחר הגלות הזאת?

מחנך: נבוכדנאצר טעה בחשבונו שאם יגלה את עשרת האלפים בחירי העם, בזה יכניע את ישראל. המקומות הפנויים של השרים נתמלאו מהר באנשים עזי נפש מערי יהודה. אנשים אלה היו קנאים מאד לארצם ולבית המקדש. בתחילה נכנעו למלך בבל, אבל מהר מאד מרדו בו ונלחמו מלחמה עקשנית, כפי שנראה בפרק הבא, האחרון לספר מלכים.

נושא שלישי. פסוקים יז-כ.

הנושא: מלכות צדקיהו, המלך האחרון ליהודה.

מחנך: מה אומר הנביא על צדקיהו?

תלמיד: שעשה הרע בעיני ה' כיהויקים.

מחנך: התוכחנו פעמים רבות על נושא זה. כאשר נאמר על ישראל "ויעשו את הרע בעיני ה'" אין הכוונה לרעה במובן הגס והפשוט, אלא לרעה יחסית. ה' לא היה מרוצה מישראל, מפני שלא היו טובים כפי שישראל צריכים להיות, אבל עדיין היו טובים מאד בהשוואה לגויים.

תלמיד: כאשר אמרתי זאת בבית, זלזלו בביאור זה. אמרו לי כי אם כתוב שהיו רעים, סימן הוא שהיו רעים ממש.

מחנך: אנחנו מסיימים עתה את ספרי הנביאים הראשונים. יש לומדים ספרים אלו באופן שטחי, כסיפורים, והם מקבלים רושם מתאים לצורת הלימוד שלהם. אם הלימוד הוא שטחי, גם הרושם הוא שטחי. יש גם מושפעים מדעות של לא יהודים, המעוניינים להקטין, לבייש, והשפיל את העבר שלנו, כדי שיוכלו לזלזל בכל קיומנו.

אני עשיתי כמיטב יכולתי לתאר את ישראל בגדולתם. כך גם אעשה בקשר למה שנאמר על צדקיהו כאן ובגמרא.

הגמרא אומרת שצדקיהו היה מלך צדיק. הוא היה הצדיק משלושת בני יאשיהו שמלכו - יהואחז, יהויקים, וצדקיהו. אולם הוא לא שלט יפה במצב. הוא היה כפי הנראה איש חלש, או יותר נכון - לא די תקיף, כפי שנדרש היה באותה שעה. למעשה שלטו השרים, שהיו מרי נפש ומוכנים למות ולא להיכנע למלך בבל. כמו כן נשארו בארץ דברים רעים שצדקיהו לא נלחם נגדם. על שם חולשה זאת נאמר עליו שעשה את הרע בעיני ה', אבל הוא עצמו צדיק היה, וצדיקים רבים היו אז בארץ. אולם היו גם אנשים רעים רבים, ורובם התנגד לכניעה לבבלים כציווי ירמיה.

תלמיד: הם היו אוהבי חירות גדולים מאד, מתאים לאופיו של עם ישראל בכללו.

מחנך: יש אומרים כך. אבל אני אינני מקבל הערכה זו. אין זה נכון כי ישראל היו מוכנים למות בגלל חירותם. מימי עתניאל בן קנז בתקופת השופטים, כאשר בני ישראל הותקפו על ידי שכניהם, הם נכנעו בתחילה, ורק לאחר שהיתה להם אפשרות לחדש את המלחמה - חידשוה. עם ישראל - עם אחראי ומחושב הוא, ואיננו נלחם סתם לחיים ולמוות. כאשר הוא רואה כי אין אפשרות לנצח, הוא ממתין עד אשר תעבור התקופה הרעה.

אולם תנאי הכניעה לבבלים היו קשים ביותר. אילו ידעו ישראל שהם ישארו בארץ לאחר שיכנעו - היו נכנעים. אבל הם ידעו שזה לא יועיל, ונבוכדנאצר יגלה אותם, כשם שהגלה את יהויכין, אף כי נכנע. לגלות מהארץ זה היה הדבר הנורא ביותר לכל אחד מבני ישראל. ירמיה הנביא בשם ה' ציוה עליהם להיכנע כדי שישארו בחיים, אם כי הוא עצמו ידע יפה כמה קשה הדבר. הוא עצמו קונן מרות בספר "איכה" על הגזירה הזו. בספרו נמצאות המילים האימות האלה בקשר להליכה לגולה:

"אל תבכו למת ואל תנוודו לו,

בכו בכה להולך,

כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו"

(ירמיה כב י).

שרי יהודה, וכנראה רוב המוני העם, החליטו כי טוב להם למות בארץ מאשר לצאת לגולה. דעת צדקיהו היתה נוטה לדעת ירמיה, אבל לא העז לדבר נגד דעת העם. יתכן מאד כי אילו היה מדבר - היו מורדים בו.

אם כן, לא סתם אהבת חירות היתה לישראל, אלא חישובים רבים היו להם, שהם הכריעו במאבק. כך היה גם בימי הבית השני, אם כי על רקע אחר.